

Onishchenko N. M. Problem issues of interpretation of doctrinal errors

An interesting and little-studied issue of modern domestic doctrine is the issue of legal errors, in particular the relevant problems of interpretation of law. After all, the analysis of their essence, nature and ways of prevention is one of the most important issues of improving legal practice in general and increasing the effectiveness of legislation in particular.

In this scientific research the task of studying the problem of doctrinal interpretation of law is set. It is safe to say that in general this topic is considered studied, discussed and systematized. Moreover, at the doctrinal level, this is confirmed more and more accurately than in view of its practical application.

The research was based on the following: recent problems related to the legal practice of the CCU; related to the conduct of an external independent evaluation or the cancellation of the state final certification; passing exams in schools and colleges - a lot of regulatory issues that are dictated by the new realities of life in a pandemic.

The article highlights the types of legal errors, subjective and objective factors of their occurrence. A special vector of consideration is devoted to doctrinal legal errors and ways to prevent and eliminate them in the context of legal interpretation practice.

After a definitive list and analysis of research and publications, the author turned to the essence of the issue. Legal error is most often interpreted as a negative result due to unintentional, incorrect actions of legal entities (bona fide error).

The value of this work is to obtain practical advice on effective means of combating doctrinal errors.

Keywords: interpretation of legal norms, error, legal error, types of legal errors, doctrinal legal error, precautionary measures.

DOI: 10.33663/2524-017X-2021-12-3

УДК 340.1

*Костицький Василь Васильович,
доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії
правових наук України
ORCID: 0000-0003-1692-9810*

**ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА
ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА**

Герменевтика (або мистецтво тлумачення) перетворює право на справжню творчість. Право – це не наука. Право – це творчість. Стародавні юристи мали рацію, стверджуючи, що юриспруденція – мистецтво добра і справедливості, мистецтво, пов'язане з творчим пошуком добра і справедливості.

Є. Ерліх.

Постановка проблеми. Право нині регулює мало не всі прояви повсякденної діяльності людини та людських колективів. У конституціях сучасних держав безпосередньо закріплено принцип презумпції знання норм права. Цей принцип, зокрема, втілено у конституційній формулі: «ignorantia iuris, quod quisque tenetur scire non excusat» («незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності») [1, с. 3]. Тут йдеться, вочевидь, не лише про знання обов'язків та заходів покарання за їх порушення, а про весь комплекс правових правомочностей, у першу чергу, прав та їх обмежень, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти права. Для усіх суб'єктів права, враховуючи презумпцію знання закону, потрібно, аби суб'єкт правильно з'ясував та усвідомив зміст

норми права. Сама реалізація права неможлива без його тлумачення. У більшій мірі це стосується застосування права органами державної влади і місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень. Попри тривалий час розвитку тлумачення права в юридичній науці, остання демонструє неоднозначність концептуальних підходів до вирішення основних питань тлумачення права. Такі підходи, зокрема, виражаються в існуванні кількох провідних теорій тлумачення права, якими є, зокрема, аналітична теорія, теорія аргументації, юридична герменевтика, теорія оригіналізму, теорія цільового тлумачення.

Так, для аналітичної теорії тлумачення права (Дж. Г. фон Райт, О. Бейкер, Г. Гарт) за рахунок використання мови як способу пізнання основною функцією у тлумаченні правових норм є посередництво між внутрішнім процесом мислення та зовнішньою формою вираження для практичної реалізації.

Представники теорії аргументації (Х. Перельман, Т. Фівег, Р. Алексі) зазвичай не вбачають центральною проблемою тлумачення правових норм питання об'єктивності, натомість основну увагу приділяють проблемі обґрунтування інтерпретаційного рішення. Праці представників теорії аргументації цілком відображають мету тлумачення правових норм, оскільки покликані охоплювати суть практичного дискурсу, який належить до практичних питань, що обов'язково включають судження про намір, мету.

Загальні закономірності змістовної інтерпретації смислу юридичних текстів досліджує юридична герменевтика, одне з основних питань якої – об'єктивність тлумачення та його мета як установлення суті певного тексту у спосіб, в який автор розумів його.

Оригіналістична теорія ґрунтується на тому, що юридичний текст на момент його створення має певне закріплене значення, яке полягає у намірі, що його хотів донести нормотворець до суб'єктів права, або у смислі, який нормативний акт мав об'єктивно на час його прийняття.

Нарешті, прихильники теорії цільового тлумачення (телеологічної школи) (Г. Гарт, А. Сакс, Р. Дворкін) виходять з того, що норма слугує певній меті, виконує певні функції і тому повинна тлумачитись таким чином, щоб забезпечити їх досягнення та реалізацію; вони переконують у необхідності тлумачення нормативного акта відповідно до цілей, що постійно змінюються [2].

Метою статті є висвітлення загальних проблем сучасного розуміння, напрямів, функцій та принципів тлумачення права.

Основні результати дослідження. В українській мовній традиції поняття «тлумачити» означає: визначати зміст, роз'яснити, з'ясувати суть чого-небудь; пояснити значення чогось; надавати якимось поясненням, а під «тлумаченням» розуміється ще й текст, який містить пояснення, трактування чого-небудь [3, с. 11-12]. Отже, тлумачення неможливе поза роботою людини зі змістом та текстом, поза осягненням, викладеного в ньому змісту (сенсу). Тому обґрунтованим є твердження, що «поняття «тлумачення» вживається лише щодо процедур цілеспрямованої змістової інтерпретації знакових текстів. Тлумачення допускає зовнішню орієнтованість..., завжди має дискурсивний характер... та пов'язане з маніпулюванням значеннями, які далеко не завжди збігаються з внутрішнім текстом» [4, с. 82]. Безумовно, тлумачення як таке передбачає вступ суб'єкта тлумачення у діалог з традицією, зафіксованою у писемних джерелах. Результатом такого діалогу з текстом є правильне (адекватне, істинне) його розуміння. Ще з часів Арістотеля було започатковано класичний принцип тлумачення права: зрозуміти можливо лише те, що є правильно сформульованим [5, с. 21].

Як відомо, нормам права здавна властиве текстуальне закріплення. Без такого закріплення до нас не дійшли б ані славнозвісні Закони XII таблиць або закони Хаммурапі, ані «Руська правда» Ярослава Мудрого. Творчість представників древньогрецької філософії дійшла до нас, у першу чергу, завдяки арабським тлумаченням.

Можна нагадати, що відомі форми права, які можуть мати інше (неформалізоване, позаписемне) закріплення (як-от правові звичаї), проте для сучасної – писемної – цивілізації пріоритет мають все ж саме писемні форми закріплення права. Це означає, що юрист чи будь-який інший громадянин, послуговуючись нормою права, має справу передусім з певним текстом.

Варто відразу застерегти: не буває норм права, які не потребують тлумачення, а необхідність тлумачення залежить не від складності для розуміння тієї чи іншої норми права: воно пов'язується з процесами правової діяльності людини взагалі, найперше – з дією права, в ході якої реалізуються багатоманітні права та обов'язки різних суб'єктів права – від фізичних осіб до соціальних або державних утворень. Відповідно, предметом тлумачення є сама норма права, її текст, а також тексти

пов'язаних із нею правових та неправових джерел. Отже, сферою тлумачення норм права виявляється вся сукупність таких норм.

Найчастіше поняття «тлумачення норм права» співвідносять у юридичній науці з категоріями «з'ясування» та «роз'яснення». Якщо з'ясування позначає інтелектуальну операцію з розкриття сенсу правила поведінки, зафіксованого у нормі права, то роз'яснення – діяльність з доведення розкритого сенсу до відома інших осіб. Варто наголосити, що з'ясування передбачає не лише розкриття змісту слів, викладених у нормі права, але й зв'язку поміж ними, а так само зв'язку цієї норми з іншими нормами права.

З'ясування та роз'яснення тісно взаємодіють між собою: роз'яснення немислиме без попереднього з'ясування норми права. Водночас роз'яснення позначає відносно автономну стадію процесу тлумачення права, будучи факультативною його стадією, адже не завжди є потреба у доведенні розкритого сенсу правової норми до відома інших осіб. Найчастіше таке доведення здійснюють органи публічної влади або ж учені-юристи на доктринальному рівні. Якщо для з'ясування достатньо мислення однієї людини, то у процесі роз'яснення задіяні принаймні двоє осіб. Крім того, роз'яснення у силу необхідності розкриття сенсу правила поведінки, закріпленого у нормі права, потребує більш складних інтелектуальних операцій для того, щоб це правило зрозуміли й інші. У цьому випадку до роз'яснення адресовані й більш суворі вимоги: підґрунтям такого роз'яснення має бути максимально адекватне, правильне з'ясування норми права і так само правильне, коректне роз'яснення його сенсу іншим особам.

Водночас тлумачення охоплює не лише процес, але й результат такої діяльності, матеріалізацією чого є певні писемні джерела, в яких фіксуються ці результати. Їх прийнято іменувати актами тлумачення норм права. В актах тлумачення права містяться письмові результати тлумачення, зафіксовані уповноваженим на те суб'єктом. Акти тлумачення адресуються не самому суб'єкту тлумачення, а іншим суб'єктам, вони ухвалюються відповідно до правових приписів, а тому співвідносяться з нормативно-правовими та іншими правовими актами тощо.

Торкаючись питання сутності тлумачення права як феномену, не можна не наголосити на важливості принципів, на яких ґрунтується ця юридична діяльність. У ході тлумачення права суб'єкт тлумачення об'єктивно змушений послуговуватися певними принципами як фарватером, яким слід рухатися, аби рух був правильним. Так, Р. Дворкін з цього приводу зауважував, що, коли йдеться про принципи, слід мати на думці те, що вони орієнтуватимуть суб'єктів у тому чи іншому напрямі [6, с. 52].

В юридичній науці усталено підходи, за якими під принципами тлумачення норм права розуміють переважно: основні ідеї, основні вимоги, що ставляться до тлумачення як процесу пізнання змісту норм права чи різних юридичних документів (договорів, рішень, вироків суду тощо) (О. Ф. Черданцев) [7, с. 104]; фундаментальні, імперативні положення, що забезпечують ефективність, якість, єдність і доцільність інтерпретаційного процесу, перебувають у тісному взаємозв'язку та спрямовують пізнавальну діяльність інтерпретатора (С. В. Прийма, Г. О. Саміло) [8, с. 47]. Багато вчених (І. Ф. Демидов, Г. Н. Манов, І. С. Малєїн та ін.) вважають, що принципи тлумачення права закріплюються у правосвідомості особи.

Аналізуючи принципи тлумачення права, вчені акцентують на тому, що: тлумачення норми права, незалежно від способу, який застосовується, має відповідати правилам логічного мислення і не повинно містити в собі логічних помилок; не допускається надання інтерпретованій нормі шляхом тлумачення абсурдного змісту; тлумачення не може призводити до створення у правосвідомості суперечностей між нормами закону. Відповідно до принципу моральності тлумачення, результати тлумачення не повинні вступати у суперечність із загальноприйнятими нормами моралі; якщо з двох варіантів тлумачення один відповідає загальноприйнятим моральним засадам, а інший – ні, завжди має бути обраний моральний варіант. За принципом справедливості тлумачення не повинно надавати розумінню норм права такого змісту, за якого вони увійдуть у суперечність із загально-визначеними уявленнями про справедливість. Відповідно до презумпції розумності намірів законодавця, при тлумаченні не можуть робитись припущення, що та чи інша норма закону прийнята законодавцем помилково і не відображає його справжньої волі [9]. Варто долучитися до позиції С. В. Шевчука, який поділяє принципи інтерпретації правових актів на загальні і спеціальні [10, с. 210-211].

Узагальнюючи, можна дійти висновку, що провідними цілями тлумачення норм права є встановлення їх істинного значення, їх соціальної спрямованості, визначення специфіки прав та обов'язків

суб'єктів права, «закодованих» у нормі права, правильне застосування норми права уповноваженими суб'єктами, зміцнення законності і правопорядку в суспільстві, поширення правильних уявлень про зміст і спрямованість норм права та їх призначення в суспільстві.

Специфіка тлумачення норм права виявляється і в її функціях, під якими слід розуміти основні напрями і способи впливу тлумачення права на діяльність суб'єктів права та на систему права в цілому. Їх з'ясування дозволяє виявити роль та місце тлумачення права у правовій системі конкретного суспільства, головні шляхи впливу на різні сфери життя, а відтак – призводить до більш глибокого розуміння його природи [11, с. 113].

В юридичній літературі здебільшого називають такі функції тлумачення права: інформаційно-пошукова, аналізу та узагальнення, кваліфікаційна та мотивувальна, контрольно-наглядова, правоорієнтуюча, правокоригувальна, правостворююча (Д. А. Гаврилов [12, с. 5-6]); пізнавальна, конкретизаційна, регламентуюча, правозабезпечувальна та інформаційна (сигналізаторська) (Л. В. Соцуро [13, с. 17]); пізнавальна (інформаційна), конкретизуюча, регулятивна правоконтролююча та правозабезпечувальна (О. Ф. Скакун [14, с. 410]). Залежно від компоненту соціальної системи, який піддається впливу з боку тлумачення права, виокремлюють загальносоціальні (економічна, політична, екологічна, ідеологічна тощо), спеціально-юридичні (регулятивна, охоронна, рекомендаційна, конкретизуюча, контрольна, компенсаційна тощо) та пізнавально-оціночні (гносеологічна (пізнавальна) та аксіологічна (оціночна) функції тлумачення права (М. М. Садовський [15, с. 139].

Отже, тлумаченню норми права притаманні такі основні сутнісні риси: тлумачення є різновидом юридичної діяльності, пізнавальний, інтелектуальний, цільовий характер та конкретизаційну природу, здійснюється за певними стадіями, різними суб'єктами та є творчою діяльністю.

У зв'язку з наведеним, видається спірним визначення у літературі розуміння тлумачення норм права як діяльності, спрямованої на з'ясування, осмислення дійсного змісту норм права з метою сприяння їх практичній реалізації, а також результат такої діяльності, що переважно реалізується в інтерпретаційно-правовому акті [16, с. 419-420], оскільки тут проігноровано таку складову частину тлумачення, як роз'яснення, а також те, що без роз'яснення поява інтерпретаційно-правового акта є неможливою.

Висновки. Отже, тлумачення норми права – це інтелектуальна, вольова та суб'єктивна діяльність людини (а також людських колективів, органів публічної влади) щодо з'ясування (для себе) та роз'яснення (інтерпретації, розкриття) (для інших) змісту та мети, закладених у нормі права у системній єдності з іншими нормами права.

Вивчення тлумачення права як роз'яснення права, а тим більше як діяльності щодо видання інтерпретаційних актів, розкриває тлумачення як прояв реалізації відповідними державними органами своїх визначених у законодавстві повноважень, застосування права. З другого боку, право доцільне, спрямоване на закріплення, здійснення та захист прав і свобод людини і громадянина. Дотриманню, виконанню та використанню права передують розумова діяльність по з'ясуванню змісту правових приписів, результатом якої є формування ціннісних правових установок та мотивацій у свідомості людини, емоцій і переживань з приводу чинного чи бажаного права. Аналіз поняття, напрямів, принципів тлумачення права дає підстави ставити питання про можливість розгляду тлумачення права як однієї із форм реалізації права.

Список використаних джерел

1. Костицький М. В. Психологічні питання юридичної відповідальності (критика презумпції «незнання закону не звільняє від відповідальності») // Юридична психологія та педагогіка. 2011. №2(10). С. 3.
2. Опотяк С. З. Теорії тлумачення правових норм (юридична природа та підходи до тлумачення правових норм) // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2011. № 4. С. 122-127. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmj_2011_4_18
3. Молибоза М. П. Функції та методи тлумачення права // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 11. С. 12; Палешник С. І. Тлумачення в судовій практиці: поняття, особливості, види : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / С. І. Палешник ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. С. 11-12.
4. Малинова І. П. Філософія права (от метафізики к герменевтике) : монографія. Екатеринбург : УрГЮА, 1995. С. 82.
5. Садовський М. М. Теоретико-правові засади доктринального тлумачення права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2017. С. 21.

6. *Дворкін Р.* Серйозний погляд на права / Р. Дворкін ; пер. з англ. А. Фролкін. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2000. С. 52.
7. *Черданцев А. Ф.* Толкование права и договора / А. Ф. Черданцев. – Москва : Юнити-Дана, 2003. С. 104.
8. *Прийма С. В.* Принципи тлумачення норм права : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Національна юрид. академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2011. 18 с.; Саміло Г. О. Проблеми тлумачення правових норм : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. С. 47.
9. *Ришелюк А. М.* Законотворчість в Україні : навч. посіб / А. М. Ришелюк. Київ : Вид-во НАДУ, 2004 // https://pidruchniki.com/83139/pravo/tlumachennya_zakonu.
10. *Шевчук С.* Основи конституційної юриспруденції. Київ : Український центр правничих студій, 2001. С. 210-211.
11. *Садовський М. М.* Теоретико-правові засади доктринального тлумачення права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2017. С. 113.
12. *Гаврилов Д. А.* Правоприменительное толкование : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Волгоградский гос. ун-т. Волгоград, 2000. С. 5-6.
13. *Соцуро Л. В.* Неофициальное толкование норм российского права : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 1998. С. 17.
14. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права : підручник. Харків: Консум, 2008. С. 410.
15. *Садовський М. М.* Теоретико-правові засади доктринального тлумачення права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2017. С. 139.
16. *Загальна теорія держави і права : підручник / за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина.* Харків : Право, 2009. С. 419-420.

References

1. *Kostytskiy M. V.* Psykholohichni pytannia yurydychnoi vidpovidalnosti (krytyka prezumptsii «neznannia zakonu ne zvilniaie vid vidpovidalnosti») / M. V. Kostytskiy // Yurydychna psykholohiia ta pedahohika. – 2011. – № 2 (10). – С. 3.
2. *Opotiak S. Z.* Teorii tлумachennia pravovykh norm (iurydychna pryroda ta pidkhody do tлумachennia pravovykh norm) / S. Z. Opotiak // Biuleten Ministerstva yustytzii Ukrainy. – 2011. - № 4. – С. 122-127. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2011_4_18
3. *Molyboha M. P.* Funktsii ta metody tлумachennia prava / M. P. Molyboha // Biuleten Ministerstva yustytzii Ukrainy. – 2010. – № 11. – С. 12; Paleshnyk S. I. Tлумachennia v sudovii praktytsi: poniattia, osoblyvosti, vydy : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / S. I. Paleshnyk ; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. – Kharkiv, 2016. – С. 11-12.
4. *Malynova Y. P.* Fylosofiya prava (ot metafyzkyky k hermenevtyke) : monohrafiya / Y. P. Malynova. – Ekaterynburh : UrHuA, 1995. – С. 82.
5. *Sadovskiy M. M.* Teoretyko-pravovi zasady doktrynalnoho tлумachennia prava : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / M. M. Sadovskiy; Klasychnyi pryvatnyi universytet. – Zaporizhzhia, 2017. – С. 21.
6. *Dvorkin R.* Serioznyy pohliad na prava / R. Dvorkin ; per. z anhl. A. Frolkin. – Kyiv : Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2000. – С. 52.
7. *Cherdantsev A. F.* Tolkovanye prava y dohovora / A. F. Cherdantsev. – Moskva : Yunyty-Dana, 2003. – С. 104.
8. *Pryima S. V.* Pryntsyipy tлумachennia norm prava : avtoref. dys ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / S.V. Pryima; Natsionalna yuryd. akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. – Kharkiv, 2011 – 18 s.; Samilo H. O. Problemy tлумachennia pravovykh norm : navch.-metod. posib. / H. O. Samilo. – Zaporizhzhia : ZNTU, 2017. – С. 47.
9. *Rysheliuk A. M.* Zakonotvorchist v Ukraini: navch. posib / A. M. Rysheliuk. – Kyiv : Vyd-vo NADU, 2004 // https://pidruchniki.com/83139/pravo/tlumachennya_zakonu.
10. *Shevchuk S.* Osnovy konstytutsiinoi yurysprudentsii / S. Shevchuk. – Kyiv : Ukrainyskyi tsentr pravnychykh studii, 2001. – С. 210-211.
11. *Sadovskiy M. M.* Teoretyko-pravovi zasady doktrynalnoho tлумachennia prava : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / M. M. Sadovskiy; Klasychnyi pryvatnyi universytet. – Zaporizhzhia, 2017. – С. 113.
12. *Havrylov D. A.* Pravoprymenytelnoe tolkovanye : dyss. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / D. A. Havrylov; Volhohradskiy hos. un-t. – Volhohrad, 2000. – С. 5-6.
13. *Sotsuro L. V.* Neofytsyalnoe tolkovanye norm rossyiskoho prava : avtoref. dys. ... dokt. yuryd. nauk : 12.00.01 / L. V. Sotsuro. – Moskva, 1998. – С. 17.
14. *Skakun O. F.* Teoriia derzhavy i prava : pidruchnyk / O. F. Skakun. – Kharkiv : Konsum, 2008. – С. 410.
15. *Sadovskiy M. M.* Teoretyko-pravovi zasady doktrynalnoho tлумachennia prava : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / M. M. Sadovskiy; Klasychnyi pryvatnyi universytet. – Zaporizhzhia, 2017. – С. 139.
16. *Zahalna teoriia derzhavy i prava : pidruchnyk / za zah. red. M. V. Tsvika, O. V. Petryshyna.* – Kharkiv : Pravo, 2009. – С. 419-420.

Костицький В. В. Тлумачення норм права як форма реалізації права

У статті у контексті дослідження проблем сучасного праворозуміння розглядають поняття, напрями, принципи тлумачення права. Автор коротко аналізує існуючі школи тлумачення права, звертає увагу на погляди представників аналітичної теорії тлумачення права (Дж. Г. фон Райт, О. Бейкер, Г. Гарт), теорії аргументації (Х. Перельман, Р. Алексі), теорії цільового тлумачення (телеологічної школи) (Г. Гарт, А. Сакс, Р. Дворкін), класичний принцип тлумачення права, відомий ще з часів Арістотеля (зрозуміти можливо лише те, що є правильно сформульованим). Стверджується, що не буває норм права, які не потребують тлумачення, а необхідність тлумачення пов'язується з процесами правової діяльності людини взагалі, найперше – з дією права, в ході якої реалізуються багатоманітні права та обов'язки різних суб'єктів права – від фізичних осіб до соціальних або державних утворень. Предметом тлумачення називається сама норма права, а сферою тлумачення – система права. Поняття «тлумачення норм права» співвідноситься з категоріями «з'ясування» та «роз'яснення»: з'ясування позначає інтелектуальну операцію з розкриття сенсу правила поведінки, зафіксованого у нормі права, а роз'яснення розглядається як діяльність з доведення розкритого сенсу до відома інших осіб. Відзначається, що тлумачення права охоплює не лише процес, але й результат такої діяльності, матеріалізацією чого є певні писемні джерела, в яких фіксуються ці результати – акти тлумачення норм права. В актах тлумачення права міститься письмове закріплення результатів тлумачення з боку уповноваженого на те суб'єкта. У статті також коротко аналізуються принципи тлумачення права, відзначається цільовий характер тлумачення норм права, стверджується, що своєрідність цього виду юридичної діяльності проявляється у її цілях. Автор також розглядає ознаки тлумачення права, надає визначення поняття тлумачення права як інтелектуальної, вольової та суб'єктивної діяльності людини (а також людських колективів, органів публічної влади) щодо з'ясування (для себе) та роз'яснення (інтерпретації, розкриття) (для інших) змісту та мети, закладених у нормі права у системній єдності з іншими нормами права, стверджує, що аналіз поняття, ознак, напрямів, принципів тлумачення права дає підстави ставити питання про можливість розгляду тлумачення права як однієї із форм реалізації права.

Ключові слова: реалізація права, тлумачення права, принципи тлумачення права, ознаки тлумачення права, напрями тлумачення права.

Kostytsky V. V. Interpretation of laws as form of law implementation

In the context of research of problems of modern legal understanding the article considers concepts, directions, principles of interpretation of law. The author briefly analyzes the existing schools of interpretation of law, draws attention to the views of representatives of the analytical theory of interpretation of law (J. G. von Wright, O. Baker, G. Garth), the theory of argumentation (H. Perelman, R. Alexi), the theory of target interpretation teleological school) (G. Garth, A. Sachs, R. Dworkin), the classical principle of interpretation of law, known since the time of Aristotle (it is possible to understand only what is correctly formulated). It is argued that there are no rules of law that do not require interpretation, and the need for interpretation is associated with the processes of legal activity in general, first – with the action of law, which implements the various rights and responsibilities of various subjects of law – from physical persons to social or state entities. The subject of interpretation is called the rule of law itself, and the scope of interpretation – the legal system. The concept of interpretation of the law is correlated with the categories of «clarification» and «explanation»: clarification refers to an intellectual operation to reveal the meaning of the rule of conduct enshrined in law, and clarification is seen as an activity to bring disclosure to the notice persons. It is noted that the interpretation of law covers not only the process but also the result of such activities, the materialization of which are certain written sources in which these results are recorded – acts of interpretation of law. The acts of interpretation of the law contain a written confirmation of the results of the interpretation by the authorized subject. The article also briefly analyzes the principles of interpretation of law, notes the targeted nature of the interpretation of law, argues that the uniqueness of this type of legal activity is manifested in its purposes. The author also considers the features of the interpretation of law, provides a definition of the interpretation of law as intellectual, volitional and subjective human activity (as well as human groups, public authorities) to clarify (for themselves) and explain (interpretation, disclosure) (for others) content and purpose, laid down in the rule of law in systemic unity with other rules of law, argues that the analysis of the concept, features, directions, principles of interpretation of law gives grounds to question the possibility of considering the interpretation of law as a form of law.

Keywords: realization of the law, interpretation of the law, principles of interpretation of the, signs of interpretation of the, directions of interpretation of the law.

DOI: 10.33663/2524-017X-2021-12-4